

HZ. PEYGAMBER'İN (SAS) MESAJLARINI BU ÇAĞA TAŞIMAK*

“İslâm Peygamberi, eski dünya ile yeni dünyanın ortasında durmuş görünüyor.

O, bildirmiş olduğu vahyin kaynağı bakımından eski dünyaya, fakat bildirmiş olduğu vahyin ruhu bakımından yeni dünyaya aittir.”

Muhammed İKBAL

İnsanlık tarihinde, İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (sas) kadar bütün söz ve davranışları, hayatının en ince teferruatına kadar kitaplara kaydedilen başka bir şahsiyetin var olduğu herhalde söylenemez. Yine insanlık tarihinde İslâm ümmeti kadar peygamberinin ağzından dökülen hikmetli sözleri ve onun tarafından sergilenen örnek tutum ve davranışları sonraki nesillere aktaran ve bunu aktarmak için de binlerce cilt literatür oluşturan başka bir ümmet olmasa gerektir. Elbette bunda Cenab-ı Hak tarafından müminler için en güzel örnek olarak takdim edilen Resûl-i Ekrem'in (sas) yüce bir ahlâka sahip olması gibi Kur'an-ı Kerim'de bildirilen hususiyetleri ile onu görüp tanıyarak ona iman etmiş, canlarından ve sahip oldukları her şeyden daha çok onu sevmiş sahabe neslinden günümüze kadar bütün Müslümanların Resulullah'a (sas) karşı gönüllerinde duydukları tarifi imkânsız sevgi ve muhabbet etkili olmuştur. Ayrıca bunda Hz. Peygamber'i (sas) bütün yönleriyle anlatma ve asr-ı saadeti şimdiki zamana taşıma gayretleri yanında Kur'an'ı hayatla buluşturma, sünnetin ilke ve değerlerini yaşanır kılma, metin ile hayat arasında köprü kurma gayretlerinin de büyük rolü olmuştur.

Resûl-i Ekrem'in (sas) örnek hayatını ve insanlığa hidayet yolunu gösteren çalışmalarını anlatan siyer, meğâzî ve tarih kaynakları; onun söz ve davranışlarını nesilden nesle rivayet eden müsnedler, sünenler, camîler, mu'cemler, musannefler ve bu eserlerde yer alan rivayetleri denetlemek için oluşan ricâl, tabakât, cerh-ta'dil çalışmaları; onun fizikî vasıflarını ve ahlâkî özelliklerini tasvir eden delâil, şemâil ve hilye türü eserler, nihayet ona olan aşkımızı ve sevgimizi ifade eden naatlar, kasideler, miraciyeler ve mevlitler ve daha burada zikretmediğimiz sayısız telif ve tasnifler, hep onu bize anlatan ve tanıtan; onun hadislerini bize aktaran; sünnetini ve mesajını bize ulaştıran eşsiz kaynaklardır.

Ne var ki sözlü ve yazılı kültürle oluşan bu mirasın büyüklüğü ve bu mirası oluşturan rivayetlerin çokluğu, bazen asıl öğretinin yanlış anlaşılmasına, özünden uzaklaştırılmasına ve hatta kaybolmasına sebep olabilmektedir. Gerek onun hayatını bize anlatan eserlere ve gerekse onun sünnetinin sözlü ve yazılı kaynakları olan hadislere karışan bazı yanlış bilgiler,

ona ait bilgileri bize aktaran râvilerin eksiklik ve kusurları, elbette onun öğretisinin tahrif edildiği yahut ortadan kaldırıldığı anlamına gelmez. Ancak gerek sözlü rivayet işinde ve gerekse bu rivayetlerin metinleşme aşamasında insan faktörünün beraberinde getirdiği eksikliklere ilâveten bu muazzam bilgi hazinesinin değerlendirilmesindeki kusurlar ve başvuru bazı yanlış yöntemler, kimi zaman öğretinin aslına ve özüne uygun biçimde anlaşılmasına kısmen engel teşkil edebilmiştir.

Bu kaynaklar bugün hâlâ onun rehberliğini ve örnekliğini bize anlatan eserler olarak durmakta ve insanlar söz konusu rehberliği anlamak ve Resûl-i Ekrem'in (sas) kendi çağlarına dönük yüzünü tespit etmek için bu muazzam külliâyta başvurmaya devam etmektedir. Gerek hadis kaynakları ve gerekse bu kaynakların anlaşılması için kaleme alınmış geniş hacimli şerhler, her seviyeden okuyucuya önemli imkânlar sunmakla birlikte, bu rehberliği anlamak için söz konusu eserlere müracaat edenler, zaman zaman bilgi ve rivayet zenginliği içinde kaybolmakta ve asıl amaçlarına ulaşmakta güçlük çekmektedirler. Bu hâl karşısında bazıları hadis eserlerini okumanın doğru olmadığını, bunun yerine hadis kitaplarından hareketle kaleme alınmış fıkıh ve ilmihal kitaplarına yönelmekten başka çare kalmadığını ifade ederek zengin hadis mirasından kendilerini mahrum bırakırken; bazıları da tek tek her bir rivayetten hareketle Resûl-i Ekrem'in (sas) rehberliğini bizzat tespit etmenin doğru olacağını ileri sürmekte ve bu durumda neredeyse rivayet sayısı kadar farklı uygulamanın ortaya çıkabileceğini göz ardı etmektedirler.

Öte yandan oryantalist söylemin iki asırdır iddia ettiği gibi tarih boyunca Müslümanların, sünnet ve hadisin delil oluşu ve değeri ile ilgili herhangi bir sorunu olmamıştır. Sünnet ve hadisin, sadece İslâm'ın ikinci bilgi kaynağı değil, aynı zamanda Müslüman kültürü ve medeniyetini inşa eden kök değerler manzumesi; sadece Kur'an'ı hayata dönüştüren bir yaşama tarzı değil, aynı zamanda imanı bireysel ve sosyal hayata yansıtma rehberi; ahlâkın kaynağı; ibadetlerin, davranışların simgeler ve anlamlar dünyasını inşa eden bir değerler manzumesi olduğunda hiçbir tereddüt olmamıştır. Hatta bazılarınin sık sık seslendirdiği gibi asla Kur'an'ı gölgeleyecek derecede bir mevzu/uydurma hadis sorunu da olmamıştır. Ancak hadisleri anlama ve yorumlama konusunda birtakım sorunların var olduğu da bir gerçektir. Kur'an'ı getiren elçiyi, Kur'an'ın hakikat olduğunu öğreten Hz. Peygamber'i (sas) idrakte zaman zaman zorluklar yaşandığı da muhakkaktır. Sorunun kaynağı Hz. Peygamber (sas) sonrası zaman diliminin uzaması, nesillerin arasından çağların geçmesi de değildir sadece. Rahmet Peygamberi'yle (sas) insanların aralarına koydukları zihni ve manevi mesafelerin sorundaki payını unutmamak gerekir.

Hadisleri sağlıklı biçimde anlama sorunu, ne sadece hadislerin çeşitlilik arz eden dilinden ne de sadece teşbih, mecaz ve istiareleri eksik anlamaktan ya da mecazların hakikate dönüştürülmesinden kaynaklanmaktadır. Yine hadisleri anlama sorunu ne sadece rivayet külliâyâtının cesametinden, ne rivayet resimlerinin karelerini birleştirememekten, ne de sadece anlama usulünün kendisini yenileyerek çağın idrakine sunulamamasından neşet etmektedir.

Bütün bunlarla beraber idrak gözlerinin açık olup olmamasının, gerek tarihte gerekse günümüzde idraklere arız olan yanlış anlamaların ve önyargıların payını da unutmamak gerekir.

Sorun sadece hadisleri zihnen anlama sorunu da değildir. Aynı sorun, hem de daha derin veçhesiyle hadislerde kristalleşen sünneti ve Hz. Peygamber'in (sas) örnek davranışlarını kavrama, örnek alma ve onlara dayanan bir şahsiyet, hayat ve ilişkiler ağı oluşturma konusunda yaşanmaktadır. Onun davranışlarını ve bedensel hareketlerini temsil eden bazı sünnetleri, tatbik mevkiine konulmuş olabilir. Ancak vahye muhatap olmuş bu nebevî kalbin sünnetlerinin, insanların kalplerine hakkıyla taşındığı söylenebilir mi? Peygamber'in (sav) bağlayıcılık özelliği olmayan bazı hareketleri, sünnet kabul edilerek gündelik hayata taşınmış olabilir. Ancak Hz. Peygamber'in (sas) tasavvur ve düşünce dünyasını oluşturan sünnetlerinin Müslümanların fikir dünyasına yeterince taşındığı ve bunda başarılı olduğu söylenebilir mi? Sünnetin tarih üstü ruhunun gelecek çağlara taşındığı rahatlıkla söylenebilir mi? İmam Gazâlî'nin ifadesiyle, Hz. Peygamber'e (sas) benzemek ile örnek almayı, taklit ile ittibâyı, teşebbüh ile teessîyi karıştırmamak için yeniden düşünmeye ihtiyaç yok mudur? Örnek alınsın diye yapmadığı halde onun bazı davranışlarını sünnet kabul etmede başarılı olmuş olabiliriz. Ancak onun yolunun sünnetlerini yolumuza, sokaklarının sünnetlerini sokaklarımıza, mahallesinin sünnetlerini mahallelerimize taşımakta başarılı olduğumuz söylenebilir mi? Dahası Yesrib'i Medine yapan sünnetleri, şehirlerimize, metropollerimize, megapollerimize taşımakta başarılı olduğumuz iddia edilebilir mi?

İslâm medeniyetini inşa eden, insan ilişkilerini ilmek ilmek dokuyan sünnetler, bugün neden insan ilişkilerine yansımaya devam etmiyor? Müekkeci ve gayri müekkeciyle nafiler, günlük hayata taşınmada başarılı olduğu kadar ibadetlerin ruhunu teşkil eden huşû, ihlâs ve samimiyeti aksettirmede neden o kadar başarılı olunamıyor? Sünen-i zevâidin ziyadesi ile meşgul olduğu kadar, sünen-i hüddânın hidayetinde neden gerektiği gibi sarılınamıyor?

Başta hadis külliyatı olmak üzere İslâm ilim ve fikir sahasında yazılmış eserlerin pek çoğu bu türden sorunların farkında olarak kaleme alınmıştır. Hz. Peygamber'in (sas) rahmet mesajlarını, bozulmadan, kaybolmadan doğru bir biçimde anlamak, yorumlamak ve kendi zamanlarına taşımak bu eserlerin başlıca amacını oluşturmuştur. Aslında Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin (sas) mesajlarını, Müslümanların kendi yaşadıkları zamana taşımaları bir ihtiyaç ve zorunluluktur. Zira Kur'an-ı Kerim, bütün insanlara ve zamanlara hitap eden bir kitap, Hz. Peygamber (sas) de evrensel ve tarih üstü bir rehberliğe sahiptir. Hz. Peygamber'in (sas) bu konumunu çağdaş düşünür Muhammed İkbal şöyle ifade eder: "İslâm Peygamberi, eski dünya ile yeni dünyanın ortasında durmuş görünüyor. O, bildirmiş olduğu vahyin kaynağı bakımından eski dünyaya, fakat bildirmiş olduğu vahyin ruhu bakımından yeni dünyaya aittir." Bu noktada ilim çevrelerinin, Hz. Peygamber'in (sas) bu çağa dönük yüzünü yeniden düşünerek ve güncelleştirerek bugünün insanına ulaştırma sorumluluğu vardır. M. Akif'in ifadesiyle bu çaba aynı zamanda İslâm'ı asrın idrakine sunma çabasıdır.

Netice olarak Kur'an-ı Kerim, Yüce Rabbimizin tüm insanlığa indirdiği son ilahi kitap, Kur'an'ın inşa ettiği Sevgili Peygamberimiz (sas) de âlemlere rahmet olarak gönderdiği son peygamberdir. Onun nübüvveti, bütün bir insanlık için karanlıklardan aydınlığa, zulmetten nura geçişin iftihar vesilesi olmuştur. Ahlakı Kur'an ahlakı olan Peygamber Efendimizin (sas) risaleti, içinde yaşadığımız dünyanın akışını değiştirmiş ve onun tebliğine kulak veren herkes hayatını yeniden tanzim etme, kendini yeniden inşa etme ve bundan sonraki gidişatında istikamet sahibi olma konusunda sağlam bir dayanağa kavuşmanın ayrıcalığını yaşamıştır. Ezel ve ebed Kitabı Kur'an-ı Kerim ile Hz. Peygamberin (sas) rahmet yüklü mesajları ve hikmet yüklü ahlâkî örneği, dün olduğu gibi bugün de bütün insanlık için umut vaad etmeye devam etmektedir. Bu kıyamete kadar da kesilmeksizin devam edecektir.

Yüce Allah'ın son peygamberine ümmet olmak, pek tabiidir ki sadece onun varlığından ve doğumundan haberdar olmakla sınırlı değildir. Ona tabi olmak, hemen her vesileyle kendimizi onun sünnetine ittiba ederek gözden geçirmeyi, hayatımızdaki eksiklikleri telâfi etmeyi ve yine onun çizdiği yol haritasına bağlı kalarak kendimizi inşa etmeyi zorunlu kılar. Kısaca peygamberin yolunu takip etmek ve onu örnek almak, onun sağlığında ilahi vahyin gözetiminde ashabına takdim ettiği değer ve ölçüleri zaman ve mekân sınırlarının ötesine taşıyarak kendi dünyamıza katmak ve onun şaşmaz rehberliğine sınıksız sarılmaktır. Bu, insanlık için en hayırlı ümmet olma şerefine nail olmanın da yegâne yoludur. Peygamberin yolunu takip etmek, bir medeniyet tesis ederken Hz. Peygamber'e (sas) rehberlik eden ilke ve esasları tanımaktır. Bir başka deyişle bir eseri anlamak, sadece bu eseri meydana getiren yazarı ve yazarın bu eseri meydana getirirken yaşadığı halet-i ruhiyeyi anlamak değildir; bütün ayrıntıları ve bağlantıları içinde eserin bütünlüğünü ve bu bütüne hâkim olan temel düşünceyi kavramaktır. Bu bağlamda günümüzde Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere Resûl-i Ekrem'in (sas) insanlık âlemine kazandırdığı değerleri öne çıkarmaya şiddetle ihtiyaç vardır. Çünkü İslâm Peygamberini (sas) iyi tanıyanlar, onun büyüklüğünü kızgın çölün bereketsiz topraklarında meydana getirdiği toplumun dinamiklerinde, o toplumu her türlü kötülükten nasıl arındırdığında ve hastalıklı kalpleri nasıl tedavi ettiğinde arayacaklardır. Yine onu iyi bilenler, onun büyüklüğünü aşağıların aşağısına yuvarlanmış insanlığı yüksek değerlere nasıl kavuşturduğunda ya da onun getirdiği değerlerin, insanlığı süflî bir hayattan ulvî bir hayata yükseltmek için nasıl miraç vazifesi gördüğünde arayacaklardır.

*Derin Tarih Dergisi, Şubat 2016